

Analýza vplyvu vstupu Ukrajiny do Európskej únie na slovenské pôdohospodárstvo – priebežná správa

MAREC 2025

Obsah

Zoznam grafov	2
Zoznam tabuliek	2
Zoznam skratiek	3
Manažérske zhrnutie	4
Prehľad poľnohospodárstva na Slovensku a Ukrajine	5
Kontext predošlých rozširovaní	8
Budúcnosť SPP po potenciálnom rozšírení EÚ	8
Budúcnosť slovenského poľnohospodárstva	10
Vplyvy otvárania trhu	11
Rastlinná výroba	11
Živočíšna výroba	17
Lesníctvo	18
Potenciál potravinárskeho spracovateľského priemyslu	20
Potenciál pracovnej sily	20
Bibliografia	23

Upozornenie: Dokument neprešiel jazykovou korektúrou.

Zoznam grafov

Graf 1:	Podiel sektorov na HPH v roku 2021	5
Graf 2:	Štruktúra exportu a importu Ukrajiny (priemer rokov 2019-2021)	5
Graf 3:	Vývoj cien potravinárskej pšenice z EÚ a Ukrajiny v EUR/t	13
Graf 4:	Vývoj cien kukurice z EÚ a Ukrajiny v EUR/t	14
Graf 5:	Vývoj cien repky z EÚ a Ukrajiny v EUR/t	14
Graf 6:	Vývoj cien slnečnicových semien z EÚ a Ukrajiny v EUR/t	15
Graf 7:	Dovoz cukru do EÚ (tis. t)	16

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1:	Štruktúra zamestnanosti v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove v roku 2021	6
Tabuľka 2:	Výmera poľnohospodárskej a ornej pôdy v roku 2020	6
Tabuľka 3:	Počty hospodárskych zvierat v roku 2020	7
Tabuľka 4:	Priemerná produkcia na 1 ks HZ v roku 2020	7
Tabuľka 5:	Zberové plochy a produkcia obilnín	7
Tabuľka 6:	Zberové plochy a produkcia olejní	8
Tabuľka 7:	Podiel exportu plodín z Ukrajiny na celkovej produkcii plodín na Ukrajine	8
Tabuľka 8:	Odhady rozpočtu SPP na roky 2021-2027 s Ukrajinou*	9
Tabuľka 9:	Zahraničný obchod SR – UA s komoditami, ktoré boli zakázané (v tonách)	12
Tabuľka 10:	Vývoz komodít slovenského pôvodu a jeho podiel na celkovom vývoze Slovenska	13
Tabuľka 11:	Zberové plochy a produkcia cukrovej repy	16
Tabuľka 12:	Produkcia viniča na Ukrajine	17
Tabuľka 13:	Dovoz hydinového mäsa a konzumných vajec z Ukrajiny	17
Tabuľka 14:	Obchodná bilancia Slovensko - Ukrajina	19

Zoznam skratiek

AMR	Anitimikrobiálna rezistencia
ATM	autonómne obchodné opatrenia
BOZP	bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
BVD	Bovinná vírusová hnačka
ČŠ	členský štát/členské štáty
DCFTA	Prehĺbená a komplexná zóna voľného obchodu medzi EÚ a Ukrajinou
EK	Európska komisia
EÚ	Európska únia
EU15	členské štáty EÚ pred rokom 2004
HD	hovädzí dobytok
HDP	hrubý domáci produkt
HPH	hrubá pridaná hodnota
HZ	hospodárske zviera
NČŠ	nové členské štáty, ktoré do EÚ vstúpili v roku 2004 a neskôr
PP	priame platby
PPA	Pôdohospodárska platobná agentúra
RV	rastlinná výroba
SK	Slovensko
SLAK	slintačka a krívačka
SPP	spoločná poľnohospodárska politika
SR	Slovenská republika
UA	Ukrajina
VFR	viacročný finančný rámec
ŽV	živočišna výroba

Manažérske zhrnutie

Poľnohospodárstvo je vďaka priaznivým podmienkam na pestovanie jedným z hlavných pilierov ukrajinskej ekonomiky. Ukrajina leží v miernom klimatickom pásme a štruktúrou pôdy sa radí medzi najúrodnejšie pôdy na svete. Zhruba 2/3 jej územia pokrývajú černozy. Dočasné straty územia Ukrajiny zapríčinené okupáciou alebo zamíňovaním znížili výmeru poľnohospodárskej pôdy približne o 8 mil. ha.

Na Ukrajine je poľnohospodárstvo silne ovplyvnené centralizáciou počas Sovietskeho zväzu a následnou privatizáciou, čo sa odráža v štruktúre fariem.

Produktivita živočíšnej výroby na Ukrajine je vyššia než na Slovensku. Rastlinná výroba dominuje na Slovensku aj na Ukrajine. Pre Slovensko aj Ukrajinu sú kľúčovými komoditami obilniny (hlavne pšenica a kukurica) a olejniný (semená repky a slnečnice) z pohľadu objemu produkcie, ktorá zabezpečuje potreby domácej spotreby a vytvára exportný potenciál.

Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje systematické investície do spracovateľského priemyslu, efektívnejších dodávateľských reťazcov a dlhodobej spolupráce medzi sektormi. Slovenská republika by mala svoje úsilie koncentrovať na zníženie záporného salda medzinárodného obchodu s potravinami.

Slovensko stráca svoje exportné trhy v rámci EÚ a nebude konkurencieschopné, príležitosti sú v transformácii a diverzifikácii pestovaných plodín z dôvodu klimatických zmien a podpory domácej produkcie vychádzajúcej z Vízie spoločných postupov pri budovaní moderného poľnohospodárstva do roku 2035.

Slovenská podpora Ukrajiny v prístupovom procese do EÚ a angažovanosť Slovenska pri obnove jej lesníckeho sektora by mohla slovenským spoločnostiam zabezpečiť lepšie východiskové podmienky na ukrajinskom trhu v budúcnosti.

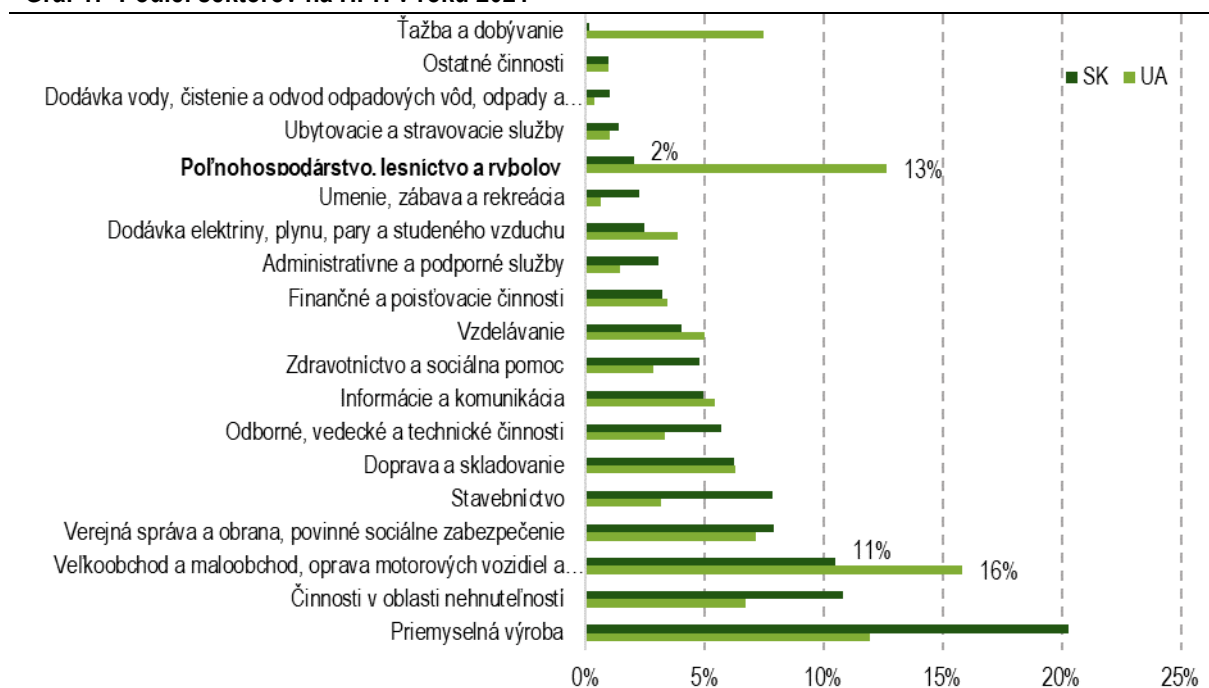
Opatrenia vyplývajúce z Vízie spoločných postupov pri budovaní moderného poľnohospodárstva do roku 2035

Podpora domácich producentov:	Zabezpečiť štátne dotácie na pokrytie nákladov na výrobu a zlepšenie konkurencieschopnosti. Podporovať miestne trhy a predaj slovenských produktov.
Zlepšenie kvality a marketingu:	Podporiť poľnohospodárov v zlepšovaní kvality ich produktov a v zavádzaní certifikácií, ktoré by potvrdzovali ich pôvod a kvalitu. Investovať do marketingových kampaní zameraných na propagáciu slovenských produktov.
Inovácie a technológie:	Podporovať výskum a vývoj v poľnohospodárskom sektore, aby sa zvýšila efektivita a znížili náklady na výrobu. Zamerať sa na digitalizáciu a modernizáciu poľnohospodárskej produkcie, aby sa zlepšila konkurencieschopnosť.
Vzdelávanie a školenia:	Organizovať školenia a workshopy pre poľnohospodárov, aby sa oboznámili s novými technikami a najlepšimi praktikami v odvetví. Podporovať medziodvetvovú spoluprácu a výmenu skúseností.
Zlepšenie prístupnosti k financiam:	Umožniť poľnohospodárom jednoduchší prístup k úverom a investičným fondom, ktoré by im pomohli rozvíjať podnikanie. Vytvoriť programy na finančnú podporu pre mladých poľnohospodárov, aby sa zabezpečila kontinuita v odvetví. Zníženie daňovo-odvodového zaťaženia slovenských agropotravinárskych firiem.
Práca s verejnosťou a zvyšovanie povedomia:	Zvyšovať informovanosť spotrebiteľov o dôležitosti podpory lokálnych poľnohospodárov a ich výrobkov. Vytvárať kampane, ktoré zdôrazňujú výhody konzumácie lokálnych potravín ako prínos pre miestnu ekonomiku a životné prostredie.

Prehľad poľnohospodárstva na Slovensku a Ukrajine

Poľnohospodárstvo je vďaka priaznivým podmienkam na pestovanie jedným z hlavných pilierov ukrajinskej ekonomiky. Podiel poľnohospodárstva na hrubej pridanej hodnote Ukrajiny v roku 2021 tvoril 13 %, teda druhý najväčší sektor. Na Slovensku ide o značne menší podiel na celkovej HPH, v roku 2021 to boli 2 %. Všetkým novým členským štátom sa ale po vstupe do EÚ znížil podiel poľnohospodárstva na HDP, tento scenár môže nastať aj na Ukrajine. V slovenskom poľnohospodárstve pracuje 2,5 % pracujúcich osôb. Na Ukrajine to je 17 %, čo je viac než vo väčšine krajín EÚ.

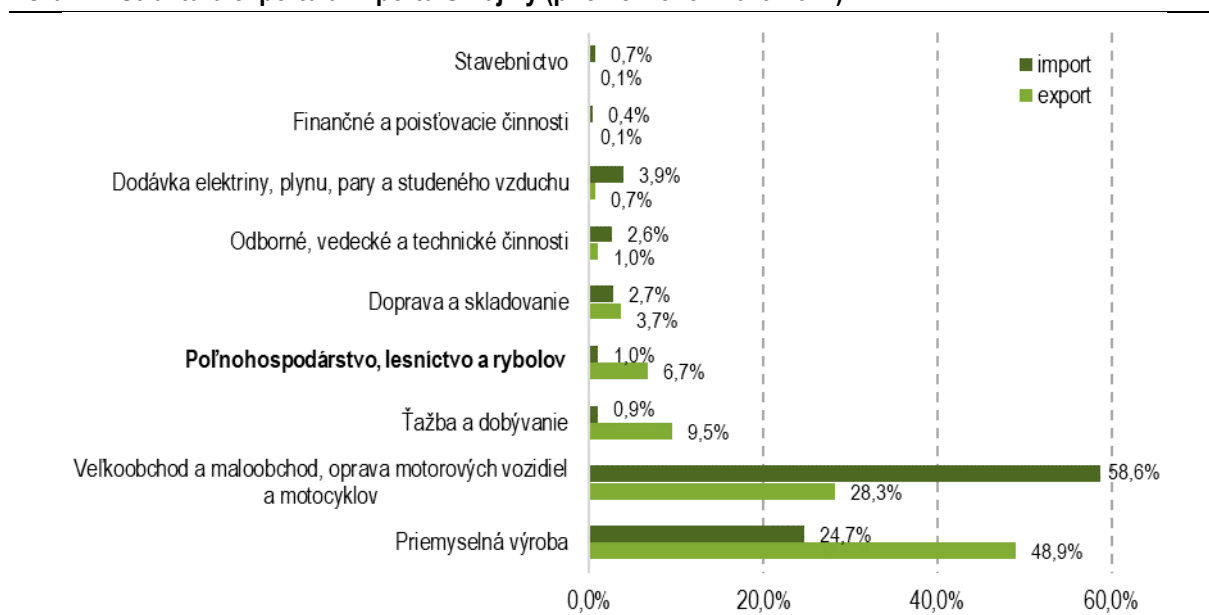
Graf 1: Podiel sektorov na HPH v roku 2021

Zdroj: Eurostat, Štátna štatistická služba UA

Poznámka: Obchod s obilninami a predaj potravín je zahrnutý v kategórii Veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov.

Graf 2: Štruktúra exportu a importu Ukrajiny (priemer rokov 2019-2021)

Zdroj: Štátna štatistická služba UA

Tabuľka 1: Štruktúra zamestnanosti v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove v roku 2021

	Slovensko	Ukrajina
Počet pracujúcich osôb	2 560 600	15 610 000
z toho poľnohospodárstvo	63 200	2 692 700
Podiel poľnohospodárstva na celkovej zamestnanosti	2,5%	17%
Počet nezamestnaných osôb	187 600	1 709 500
Miera zamestnanosti	74,6%	65,3%
Miera nezamestnanosti	6,8%	10,3%

Zdroj: Štatistický úrad SR, Štátna štatistická služba UA

Ukrajina leží v miernom klimatickom pásme a štruktúrou pôdy sa radí medzi najúrodnejšie pôdy na svete. Zhruba 2/3 jej územia pokrývajú černozy. Tieto pôdy majú vysoký obsah organických látok a živín, čo ich robí ideálnymi na pestovanie obilia, olejnin a zeleniny (Román, 2024). Výmera poľnohospodárskej plochy v roku 2020 tvorila 413 tisíc km², čo predstavuje 68 % celkovej rozlohy Ukrajiny. Poľnohospodárska pôda na Slovensku mala v roku 2020 výmeru 18 tisíc km² a oproti Ukrajine je 22-násobne menšia.

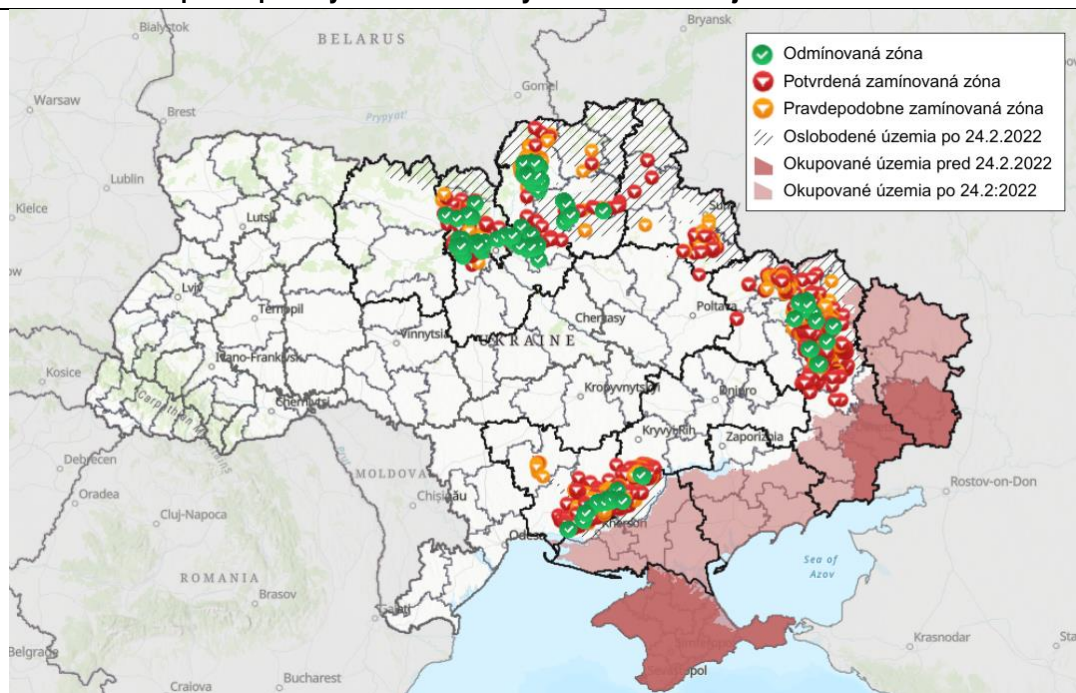
Tabuľka 2: Výmera poľnohospodárskej a ornej pôdy v roku 2020

	Rozloha (km ²)	z toho poľnohospodárska pôda (km ²)	% z rozlohy	z toho orná pôda (km ²)	% z rozlohy
Slovensko	49 035	18 830,0	38%	13 460	27%
Ukrajina	603 550	413 110,0	68%	329 240	55%
	12x	22x		24x	

Zdroj: FAOSTAT

Dočasné straty územia Ukrajiny zapríčinené okupáciou alebo zamíňovaním znížili výmeru poľnohospodárskej pôdy približne o 80 000 km². Odhady hovoria o kontaminácii 1/3 celkového územia (174 tis. km²) Ukrajiny, z čoho tvorí polovicu poľnohospodárska pôda (Dodd & Welsh, 2024). Do júna 2024 sa podarilo vyčistiť približne 30 tis. km² (Demine Ukraine, 2024).

Obrázok 1: Mapa okupovaných a zamíňovaných území na Ukrajine*

Zdroj: Ministerstvo obrany UA

*Proces identifikovania zamíňovaných území stále prebieha.
Mapa je vyhotovená na základe údajov z februára 2025.

Na Ukrajine je poľnohospodárstvo silne ovplyvnené centralizáciou počas Sovietskeho zväzu a následnou privatizáciou, čo sa odráža v štruktúre fariem. Prevádzkuje ho mix veľkých komerčných fariem a menších rodinných fariem, no dominujú veľké podniky. Farmy s rastlinnou výrobou hospodária na ploche 17 mil. ha, z toho farmy nad 500 ha obhospodarujú 85 % tejto pôdy, pričom tvoria len 24 % všetkých fariem. Produkujú prevažne komodity, ako sú pšenica, kukurica a slnečnica, ktoré sú určené na medzinárodné trhy. Farmám pod 500 ha patrí približne 15 % pôdy, na ktorej vyrábajú veľkú časť potravín určených na domácu spotrebu.

Produktivita živočíšnej výroby na Ukrajine je vyššia než na Slovensku. Najväčším odvetvím ŽV na Ukrajine je hydinnárstvo, ktorému sa v roku 2021 venovalo 316 fariem. Ročná produkcia vajec za rok 2021 tvorila na Ukrajine 14 miliárd kusov, kým na Slovensku dosahovala produkcia 822 miliónov kusov (FAOSTAT).

Tabuľka 3: Počty hospodárskych zvierat v roku 2020

	HD	z toho kravy	Ošipané	Ovce	Hydina
Slovensko	422 289	191 517	538 310	294 252	10 603 624
Ukrajina	2 874 000	1 673 000	5 876 200	621 000	200 651 900
	7x	9x	11x	2x	19x

Zdroj: Štatistický úrad SR, Štátna štatistická služba UA

Tabuľka 4: Priemerná produkcia na 1 ks HZ v roku 2020

	Slovensko	Ukrajina
Mlieko kravské v t	4,4	5,4
Živá váha HD v kg	254	295
Živá váha ošipané v kg	80	123
Živá váha hydina v kg	7	9
Vajcia v ks	253	532

Zdroj: Štatistický úrad SR, Eurostat, Štátna štatistická služba UA

Rastlinná výroba dominuje na Slovensku aj Ukrajine. V roku 2020 sa rastlinnej výrobe na Ukrajine venovalo približne 40 tisíc fariem. V rovnakom období sa na Slovensku pestovaniu plodín venovalo takmer 18 tisíc fariem, čo predstavuje 91 % všetkých slovenských fariem. V oboch krajinách prevláda pestovanie obilnín (pšenica, kukurica a jačmeň) a olejnín (semená slnečnice a repky). Po vstupe do EÚ sa v nových členských štátoch zvyšovali hektárové výnosy, čo môže nastať aj v prípade vstupu Ukrajiny.

Tabuľka 5: Zberové plochy a produkcia obilnín

		Priemer rokov 2019-2021			2022			2023		
		SK	UA		SK	UA		SK	UA	
Pšenica spolu	Plocha (tis. ha)	384	6 819	18x	412	5 282	13x	407	4 658	11x
	Úroda (tis. t)	2 025	28 452	14x	2 048	20 729	10x	2 491	21 625	9x
	Výnos (t/ha)	5,3	4,2		4,97	3,93		6,12	4,64	
Jačmeň spolu	Plocha (tis. ha)	125	2 485	20x	109	1 740	16x	114	1 494	13x
	Úroda (tis. t)	624	8 663	14x	556	5 608	10x	603	5 507	9x
	Výnos (t/ha)	5,0	3,5		5,10	3,22		5,28	3,69	
Kukurica na zrno	Plocha (tis. ha)	197	5 287	27x	159	4 125	26x	138	3 975	29x
	Úroda (tis. t)	1 562	36 093	23x	684	26 187	38x	1 106	31 030	28x
	Výnos (t/ha)	7,9	6,8		4,31	6,35		7,99	7,81	
Triticale	Plocha (tis. ha)	10	11		8	8		9	5	
	Úroda (tis. t)	34	10		28	7		30	5	
	Výnos (t/ha)	3,5	0,7		4	0		3	0	

Zdroj: Štatistický úrad SR, Štátna štatistická služba UA

Tabuľka 6: Zberové plochy a produkcia olejnin

		Priemer rokov 2019-2021			2022			2023		
		SK	UA		SK	UA		SK	UA	
Slničnica	Plocha (tis. ha)	58	6 368	109x	73	5 238	72x	62	5 202	84x
	Úroda (tis. t)	153	149 190	975x	171	113 287	664x	172	127 597	743x
	Výnos (t/ha)	2,6	2,3		2,3	2,2		2,8	2,5	
Repka jará a ozimná	Plocha (tis. ha)	143	1 132	8x	141	1 156	8x	149	1 432	10x
	Úroda (tis. t)	426	2 925	7x	442	3 318	8x	538	4 184	8x
	Výnos (t/ha)	3,0	2,6		3,1	2,9		3,6	2,9	

Zdroj: Štatistický úrad SR, Štátna štatistická služba UA

Tabuľka 7: Podiel exportu plodín z Ukrajiny na celkovej produkcii plodín na Ukrajine

	2019	2020	2021	2022
Pšenica spolu	47%	81%	67%	59%
Jačmeň spolu	25%	67%	57%	38%
Kukurica na zrno	69%	92%	58%	96%
Slničnica*	0%	0%	0%	2%
Repka jará a ozimná	98%	94%	81%	94%

Zdroj: Štátna štatistická služba UA, BACI databáza

*Ukrajina vyváža najmä slnečnicový olej, čo vysvetľuje nízky podiel vývozu slnečnicových semien.

Kontext predošlých rozšírovaní

Predošlé rozšírenia EÚ priniesli pre SPP významné výzvy z hľadiska financovania a adaptácie nových členských štátov (NČŠ) na existujúce pravidlá. Jednou z hlavných obáv bola finančná udržateľnosť SPP po rozšírení. Tento problém sa riešil zavedením postupného zavádzania priamych platieb (phase-in payments), čím sa zmiernil okamžitý vplyv na rozpočet EÚ. Rozdiely v priamych platbách mohli tieto štáty nahradiť doplnkovými platbami (top-up). Obavu predstavovalo aj zaplavenie trhu lacnejšími poľnohospodárskymi produktmi z NČŠ, avšak dorovnávanie cien a prispôsobenie výrobných podmienok a kvality zamedzili takémuto efektu. Aj keď sa produkcia v NČŠ zvyšovala, podobný trend pokračoval aj v EU15 a rozdiel v hektárových výnosoch medzi členskými štátmi ostával. Dobehtutie priemerov EU15 novými členskými štátmi sa na základe skúsenosti z predchádzajúcich rozšírení (napr. vstup Španielska, Portugalska a Grécka) ani neočakávalo (Grabbe, 2001).

Podobne ako to je dnes pri Ukrajine, boli krajiny strednej a východnej Európy (CEEC) vnímané ako chudobné a silne poľnohospodársky orientované, čo vyvolávalo obavy z ich schopnosti integrovať sa do EÚ. Pri rozširovaní o krajiny CEEC prešla SPP veľkou reformou, ktorá prispela k integrácii NČŠ, ale aj spravodlivejšiemu rozdeleniu priamych platieb. Reforma zaviedla odviazanie platieb od produkcie a nové podmienky krížového plnenia (cross-compliance), ktoré podmienili finančnú pomoc o dodržiavanie environmentálnych a potravinových bezpečnostných štandardov (Rollo, 2004).

Opatrenia prijaté pri predošlých rozširovaniach

Postupné zavedenie priamych platieb	Zavádzanie priamych platieb v priebehu 10 rokov od vstupu. Stropy vypočítané ako % podiel z výšky platieb, ktorá sa v tom období uplatňuje v iných ako nových členských štátoch (od 25 % do 100 %).
Krížové plnenie	Dodržiavanie požiadaviek hospodárenia (PH) a noriem pre dobré poľnohospodárske a environmentálne podmienky (DPEP).

Budúcnosť SPP po potenciálnom rozšírení EÚ

Vplyv vstupu UA na rozpočet SPP a pôvodné členské krajiny bude závisieť od rokovaní a príprav budúceho viacročného finančného rámca (VFR). Obavy členských štátov a poľnohospodárov zo vstupu Ukrajiny do EÚ sa týkajú najmä nákladov spojených s prístupím Ukrajiny k SPP a potenciálnym znížením prerozdelenia dotácií na

farmu kvôli podpore ukrajinského poľnohospodárskeho sektora. Viacero štúdií sa pokúsilo odhadnúť výšku podpory vyčlenenej pre UA, všetky však upozorňujú na hypotetický scenár a vychádzajú z rozpočtu schváleného VFR na roky 2021-2027 a uplatňovania súčasných pravidiel SPP. Vzhľadom na návrh predsedu Európskej rady je rok 2030 orientačným dátumom vstupu Ukrajiny do EÚ a súčasťou budúceho VFR, ktorého veľkosť a štruktúra v súčasnosti nie sú známe. Otázkou ostáva aj reforma SPP, ku ktorej bude musieť prísť s najväčšou pravdepodobnosťou, pričom jej zmeny sú zatiaľ len v rovine diskusií. Prioritne by sa mali zmeniť a posilniť nástroje, ktoré by dokázali zmeniť a ovplyvniť prístup EK k tvorbe politík a to najmä v citlivej oblasti, kde patrí nepochybne aj poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Zásadnou zmenou bude kompletne prehodnotenie systému priamych platieb, ktorý nebude po integrácii Ukrajiny do EÚ naďalej udržateľný, vzhľadom na veľkosť ukrajinských fariem¹. Systém priamych platieb je aktuálne kľúčový pre sektor obilnín a olejnin v SR.

Tabuľka 8: Odhady rozpočtu SPP na roky 2021-2027 s Ukrajinou*

	EK	Bruegel	JDC	ICDS
	bez navýšenia rozpočtu	navýšenie rozpočtu	navýšenie rozpočtu	navýšenie rozpočtu
EU	379	463	432,2	451,8
UA	96,5	85	53,2	72,8

Zdroj: Financial Times, Bruegel, Jacques Delors Centre, ICDS

*Všetky výpočty vychádzajú z VFR 2021-2027.

Z dostupných odhadov sa len v jednom scenári zmení status členského štátu z prijímateľa na prispievateľa do rozpočtu EÚ, a to status Španielska v prípade odhadu International Centre for Defence and Security (ICDS), ktorý nepočíta so stropovaním výšky priamych platieb pre najväčšie farmy. ICDS vypočítalo výšku priamych platieb pre Ukrajinu na 10,4 miliardy EUR ročne, bez zavedenia stropovania (2023). Pre porovnanie získalo Francúzsko v roku 2022 priame platby vo výške 9,3 miliárd EUR. Pri ponechaní aktuálnych pravidiel SPP a nenavýšení rozpočtu SPP by Ukrajina získala 96,5 miliárd EUR počas siedmich rokov, čo by znížilo platby ostatných členských štátov o 20 % (Financial Times, 2023). Bruegel (2024) vypočítal výšku platieb SPP pre Ukrajinu vo výške 85 miliárd EUR počas siedmich rokov, ak by sa rozpočet zvýšil² a zachovali by sa výšky podpory pre členské štáty³.

Tabuľka 9: Odhadovaná výška PP pre Ukrajinu s postupným zavedením platieb (phase-in) a porovnanie s reálnymi PP pre SK a EÚ

Rok	phase-in % podiel	Výška PP Ukrajina (mil. EUR)	Ukrajina EUR/ha	Slovensko EUR/ha	Priemer EÚ EUR/ha
2021	25%	2 009	55	209	265
2022	30%	2 411	66	211	266
2023	35%	2 813	77	214	269
2024	40%	3 215	88	217	269
2025	50%	4 018	110	219	270
2026	60%	4 822	132	222	271
2028	70%	5 626	154	222	271
2029	80%	6 429	176	-	-
2030	90%	7 233	198	-	-
2031	100%	8 037	220	-	-
VFR 2021-2027		24 913			

Poznámka: Percentuálne navýšenia podľa čl. 17 nariadenia 2013/1307, ktorý ustanovuje postupné zavádzanie priamych platieb v Chorvátsku. Výška PP pre Ukrajinu podľa Prílohy 1. Výška PP pre Slovensko a priemer EÚ podľa nariadenia (EÚ) 1307/2013 (alokácie za roky 2021 a 2022) a nariadenia (EÚ) 2021/2115 (alokácie za roky 2023 a 2027).

¹ Fariem s výmerou nad 10 tis. ha je na Ukrajine 166, ich priemerná veľkosť je 21 945 ha. V prípade vyplatenia priamych platieb podľa aktuálneho minima (215 EUR/ha v roku 2027), by takáto farma získala podporu 4,7 mil. EUR.

² Navýšenie rozpočtu z 379 miliárd EUR na 463 miliárd EUR.

³ Celý výpočet sa nachádza v Prílohe 1.

Pri obavách z navýšenia rozpočtu je potrebné vziať do úvahy finančnú podporu pre Ukrajinu, ktorú EÚ vyčleňuje už teraz cez prístupové konanie a ostatné opatrenia (Emerson, 2023). Ukrajine sú vyplácané finančné prostriedky prostredníctvom Predvstupovej pomoci (IPA), Makrofinančnej pomoci (MFA), Nástoja pre Ukrajinu (UF) a iných opatrení. Od začiatku vojnového konfliktu poskytla EÚ a jej členské štáty Ukrajine celkovo podporu vo výške viac ako 145 miliárd USD, ktorá zahŕňa finančnú, hospodársku, humanitárnu a vojenskú pomoc (EEAS, 2025). Po vstupe Ukrajiny do EÚ sa táto finančná pomoc zastaví, pričom môžu byť tieto financie použité na pokrytie navýšenia VFR (Emerson, 2023).

Budúcnosť slovenského poľnohospodárstva

Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje systematické investície do spracovateľského priemyslu, efektívnejších dodávateľských reťazcov a dlhodobej spolupráce medzi sektormi. Za účelom budovania moderného a konkurencieschopného poľnohospodárstva na Slovensku bola vytvorená [Vízia spoločných postupov pri budovaní moderného poľnohospodárstva do roku 2035](#). Tento dokument bol vypracovaný so zapojením všetkých relevantných stakeholderov v agro-potravinárstve a agro-lesníctve, reflektuje opatrenia z [Revízie výdavkov a ich implementáciu](#). Cieľom je zaviesť inovácie do poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu, ktoré zvýšia konkurencieschopnosť slovenskej produkcie, a optimalizovať využívanie zdrojov a výrobu potravín v súlade s prírodou.

Slovenská republika by mala svoje úsilie koncentrovať na zníženie záporného salda medzinárodného obchodu s potravinami. Výrobný a obchodný model Slovenska je nevýhodný, pretože väčšinu exportu tvoria suroviny s nižšou pridanou hodnotou, zatiaľ čo dovoz tvoria drahšie finalizované potraviny, pričom ide o výrobky, pre ktorých výrobu na Slovensku existujú kapacity. Konkurenčná výhoda Slovenska v základných poľnohospodárskych komoditách (pšenica, kukurica, semená repky a slnečnice, sójové bôby, živý HD, živé ošipané a kravské mlieko) je oslabená nízkymi cenami oproti iným štátom EÚ.

Odporúčania vízie spoločných postupov pre vybrané vertikály poľnohospodárskej výroby:

Chov ošipaných: Zvýšenie domácej produkcie vyžaduje vyšší stupeň spolupráce medzi farmármi a spracovateľským priemyslom. Je nutné investovať do modernizácie a rozšírenia chovu ošipaných a efektívne využitie existujúcich kapacitných možností spracovateľského priemyslu, vrátane porážkových a rozrábkových kapacít. Slovenské bitúňky zatiaľ preferujú dovoz, ktorý je pre nich ekonomicky výhodnejší.

Chov hydiny: Rast sektora obmedzujú chýbajúce kapacity na liahnutie, slabá finančná podpora sektora v porovnaní s okolitými štátmi a nižší záujem domácich spotrebiteľov o lokálnu produkciu. Investície by mali smerovať na rekonštrukciu, automatizáciu, modernizáciu chovov a bitúnkov a na prechod z klieťového chovu nosníc na podstielkový chov vo voliérach.

Pestovanie obilnín a olejnín: Chýba spolupráca medzi farmármi a spracovateľským priemyslom. Problémom je tiež nízka miera spracovania obilnín do finálnych výrobkov. Spracovateľské kapacity fungujú len na 50-60% svojej kapacity. Investície by mali smerovať do spracovateľského priemyslu, najmä odborov (mlynský, pekársko-cukrárenský, liehovarnický, atď.). Je nevyhnutné finančne podporiť modernizáciu, automatizáciu výroby, zefektívnenia spotreby energií a znižovania emisií.

Domáca výroba jedlých rastlinných olejov prakticky neexistuje. Výrobná vertikála jedlých rastlinných olejov potrebuje projektové riešenie na základe hĺbkovej analýzy.

Cukrová repa a cukor: Napriek zníženiu počtu cukrovarov na Slovensku sa vertikála cukru stabilizovala a rozmer pestovania a produkcie sa ustálil. Vzhľadom na vysokú sebestačnosť (93,5 %) môže zvýšenie pestovateľských plôch a využitie existujúcich spracovateľských kapacít vytvárať exportný potenciál.

Ovocie: Potenciál rastu v sektore ovocia je výrazný, ale vyžaduje rozvoj vysokoprodukčných sadov, investície do zavlažovania, ochrany proti mrazom, skladovacích kapacít s riadenou atmosférou, triediacich a baliacich technológií. Napriek záujmu spracovateľov a maloobchodu o slovenské ovocie sú spracovateľské vzťahy s týmito sektormi slabé. Potrebná je dlhodobá spolupráca a investície do konzervárenského priemyslu na nákup inovatívnych technológií šetrných k životnému prostrediu.

Zelenina: Cieľom je využiť záujem prvovýrobcov o navýšenie plochy pre pestovanie zeleniny a zvýšiť tak produkciu minimálne o polovicu. Pre naplnenie tohto cieľa sú potrebné investície do skladov, balenia a vyriešenie sezónneho zamestnávania. Podobne ako v sektore ovocia musí byť viac zapojený konzervárenský a mraziarský priemysel, čo predíde predraženiu produkcie v dôsledku realizácie pozberovej úpravy, triedenia a balenia v zahraničí.

Hrozno a víno: Z hľadiska produkcie a pridanej hodnoty zastáva vinohradníctvo dôležitú rolu v slovenskej produkcii. Aktuálna nízka konkurencieschopnosť sektora je spôsobená znižovaním výmery vinohradov, nízkymi hektárovými výnosmi, vysokými nákladmi na obhospodarovanie vinohradov a chýbajúcim poradenstvom pre zabezpečenie intenzifikácie pestovania a produkcie. Spotreba vína v EÚ klesá, čo vyvíja tlak na ceny hrozna a vína. Na Slovensku dominuje výroba vín s chráneným označením pôvodu (až 80 % celkovej produkcie) a vyššou cenou. V ponuke chýbajú vína bez zemepisného označenia za nižšie ceny.

Vplyvy otvárania trhu

Zásadnou zmenou postavenia UA na EU trhu môže byť zmena čl. 29 DCFTA, o ktorej sa v súčasnosti (I. štvrt'rok 2025) rokuje. Zmena DCFTA by mala nahradiť súčasný mechanizmus ATM. Clá s veľkou pravdepodobnosťou ostanú podľa WTO pravidiel, ale otvára sa otázka zvýšenia kvót na dovozy, čo je veľmi citlivá otázka hlavne v oblasti poľnohospodárstva.

EÚ bola výrazne aktívna v Afrike, ale stráca svoj vplyv a zároveň podceňuje strategický význam Afriky. Tradičné odbytové trhy Ukrajiny v Afrike sú nahrádzané inými krajinami. Tovar z Ukrajiny bude musieť byť niekde umiestnený. V prípade integrácie Ukrajiny do EÚ môže nastať nadbytok týchto tovarov v EÚ. EÚ by sa mala snažiť udržať súčasné obchodné partnerstvá a zároveň získať vstup na nové, obojstranne výhodné svetové trhy.

Rastlinná výroba

Pre Slovensko aj Ukrajinu sú kľúčovými komoditami obilniny (hlavne pšenica a kukurica) a olejniný (semená repky a slnečnice) z pohľadu objemu produkcie, ktorá zabezpečuje potreby domácej spotreby a vytvára exportný potenciál. Pre SR ide o dlhodobu stabilnú plodinu. Zavedenie koridorov solidarity medzi EÚ a Ukrajinou spôsobilo, že časť komodít zostala v prihraničných krajinách. K narušeniu vnútorného trhu došlo aj na Slovensku, ako prihraničnej krajiny s UA. Za účelom stabilizácie a ochrany svojho domáceho trhu prijala SR opatrenie na zákaz dovozu vybraných agrokomodít z UA a s pôvodom z UA do SR – najprv pšenice, kukurice, repky a slnečnice, neskôr rozšírených na 14 komodít. Aktuálne je v zákaze 10 komodít. Už po niekoľkých mesiacoch trvania tohto zákazu sa prejavila jeho účinnosť na náš domáci trh a dovoz sa začal znižovať. Dovoz týchto plodín a rovnako všetkých agropotravinárskych komodít oproti rokom 2020 a 2021 stúpol v roku 2022 rádovalo a v 2023 už bol zaznamenaný viditeľný pokles. Toto opatrenie nie je dlhodobým riešením a je nevyhnutné prijať systémové opatrenia na úrovni EÚ⁴, avšak z pohľadu stabilizácie vnútorného trhu sa ukázalo ako účinné. SR naďalej podporuje tranzit UA agrokomodít (najmä do tretích krajín a krajín trpiacich hladom) a zároveň vyvíja všetky kroky vo veci zvyšovania kapacity koridorov.

⁴ Autonómne obchodné opatrenia (ATM) EÚ voči Ukrajine (UA) v zmysle Nariadenia EP a Rady EÚ 2024/1392 o dočasných opatreniach na liberalizáciu obchodu s UA sú v platnosti do 05.06.2025 a EK už neuvažuje o jeho ďalšom predĺžení. EK otvorila diskusiu k článku 29 DCFTA s UA, kde sa majú prehodnotiť TRQ v zmysle aktuálne platnej DCFTA s UA, pričom sa jedná najmä o TRQ na dovoz citlivých agrokomodít z UA a zároveň aj riziko opätovného narušenia aj nášho vnútorného trhu.

Tabuľka 10:Zahraničný obchod SR – UA s komoditami, ktoré boli zakázané (v tonách)

KN	Komodita	Dovoz* z UA					Vývoz** do UA				
		2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
1001	Pšenica a súraž	-	-	-	52 176	25 190	1	-	-	-	14
1003	Jačmeň	2 977	300	477	13 675	7 055	-	-	-	-	-
1005	Kukurica	-	-	-	232 759	161 943	19	0	23	1	319
1101	Pšeničná múka	21	28	31	2 309	4 383	-	33	52	6	15
1107	Slad, pražený alebo nepražený	767	65	1 999	-	-	335	220	416	506	1 431
1201	Sójové bôby, drvené alebo nedrvené	-	-	0	23 789	19 966	-	-	-	-	-
1205	Semená repky alebo semená repky olejnej, tiež drvené	-	-	-	51 058	3 236	-	-	-	0	-
1206	Slnečnicové semená, tiež drvené	-	-	1	22 563	4 228	-	-	-	0	2
1701	Trstinový alebo repný cukor a chemicky čistá sacharóza	0	0	-	773	1 877	6	4	6	1	0
0409	Prírodný med	812	1 015	996	1 441	351	-	-	-	-	-
Komodity vylúčené zo zákazu od 28.1.2025											
2302	Otruby	-	-	-	517	3 534	-	-	-	-	-
2304	Pokrutiny a ostatné pevné zvyšky zo sóje	384	78	26	1 033	4 526	-	-	-	-	8
2306	Pokrutiny a ostatné pevné zvyšky z rastlín	29	22	634	4 478	5 381	-	-	-	-	-
0410	Jedlé produkty živočíšneho pôvodu (materská kašička a propolis, jedlé)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: ŠÚ SR

*Dovoz podľa krajiny pôvodu, **Vývoz podľa krajiny určenia

Slovensko stráca svoje exportné trhy v rámci EÚ a nebude konkurencieschopné, príležitosti sú v transformácii a diverzifikácii pestovaných plodín z dôvodu klimatických zmien a podpory sebestačnosti vychádzajúcej z Vízie do roku 2035. Ukrajinské podniky prístupom na jednotný trh EÚ zvýšia konkurenciu v sektore obilnín a olejní, čo negatívne ovplyvní slovenské farmy. Riešením by mohla byť diverzifikácia pestovaných plodín a orientácia na plodiny s vyššou pridanou hodnotou na hektár poľnohospodárskej pôdy. Rezort pôdohospodárstva by mal svoje politiky nasmerovať tak, aby vytvoril predvídateľné a stabilné podnikateľské prostredie a farmárom poskytoval kvalitné a nezávislé poradenstvo. Nástrojmi sú veda prepojená s praxou, aplikovaný výskum, vzdelávanie a poradenstvo.

Na zníženie domácej produkcie môžu vplyvať aj rozdielne výrobné podmienky, napr. rozdiely v nákladoch na pracovnú silu, rozdielne daňové a odvodové zaťaženie, rozdielne podmienky BOZP, rozdielne podmienky používania prípravkov na ochranu rastlín. Pri dovoze komodít je však potrebné dodržiavanie rovnakých požiadaviek na kvalitu a bezpečnosť potravín, ako je nastavené v EÚ. Vstup UA do EÚ bude znamenať úplnú harmonizáciu požiadaviek na poľnohospodársku výrobu.

Z nižšie uvedeného podielu vývozu obilnín a olejní s krajinou pôvodu SR vyplýva strata niektorých odbytových trhov slovenských pestovateľov po otvorení koridorov pre Ukrajinu s cieľom vývozu UA komodít mimo EÚ⁵. Zavedením národných opatrení na ochranu vnútorného trhu SR sa podarilo zvýšiť podiel vývozu komodít slovenského pôvodu pri pšenici a múke z pšenice, kukurici, sóji, repke a mede.

⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/870 z 30. mája 2022 o dočasných opatreniach na liberalizáciu obchodu, ktorými sa dopĺňajú obchodné koncesie uplatniteľné na ukrajinské výrobky podľa Dohody o pridružení medzi Európskou úniou a Európskym spoločenstvom pre atómovú energiu a ich členskými štátmi na jednej strane a Ukrajinou na strane druhej

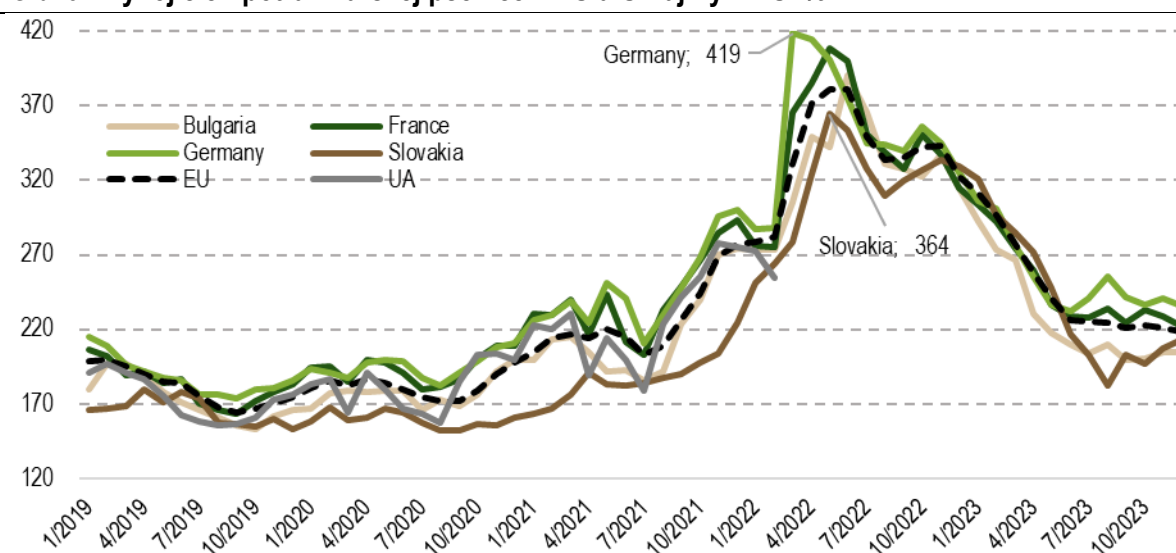
Tabuľka 11: Vývoz komodít slovenského pôvodu a jeho podiel na celkovom vývoze Slovenska

Kód komodity	Názov komodity	2022	2023	1. - 10. 2024	2022	2023	1. - 10. 2024
		Celkový vývoz v tis. t			Podiel v %		
1001	Pšenica a súraž	1 182	1 601	1 288	50	58	64
1003	Jačmeň	104	159	118	74	71	59
1005	Kukurica	949	462	214	28	39	63
1101	Múka z pšenice alebo zo súraže	129	85	67	77	92	91
1107	Slad, tiež pražený	257	227	199	98	98	98
1201	Sójové bôby, tiež drvené	104	104	93	42	63	69
1205	Semená repky alebo semená repky olejnej, tiež drvené	216	328	273	47	59	57
1206	Slnečnicové semená, tiež drvené	170	170	141	54	49	59
1701	Trstinový alebo repný cukor a chemicky čistá sacharóza, v pevnom stave	95	75	65	98	99	97
0409	Prírodný med	82	69	56	79	79	74
Komodity vylúčené zo zákazu od 28.1.2025							
2302	Otruby	9	4	12	94	88	80
2304	Pokrutiny a ostatné pevné zvyšky zo sóje	76	90	74	92	91	90
2306	Pokrutiny a ostatné pevné zvyšky z rastlín	3	2	3	3	5	2
0410	Jedlé produkty živočíšneho pôvodu (materská kašička a propolis, jedlé)	7	-	-	-	-	-

Zdroj: ŠÚ SR

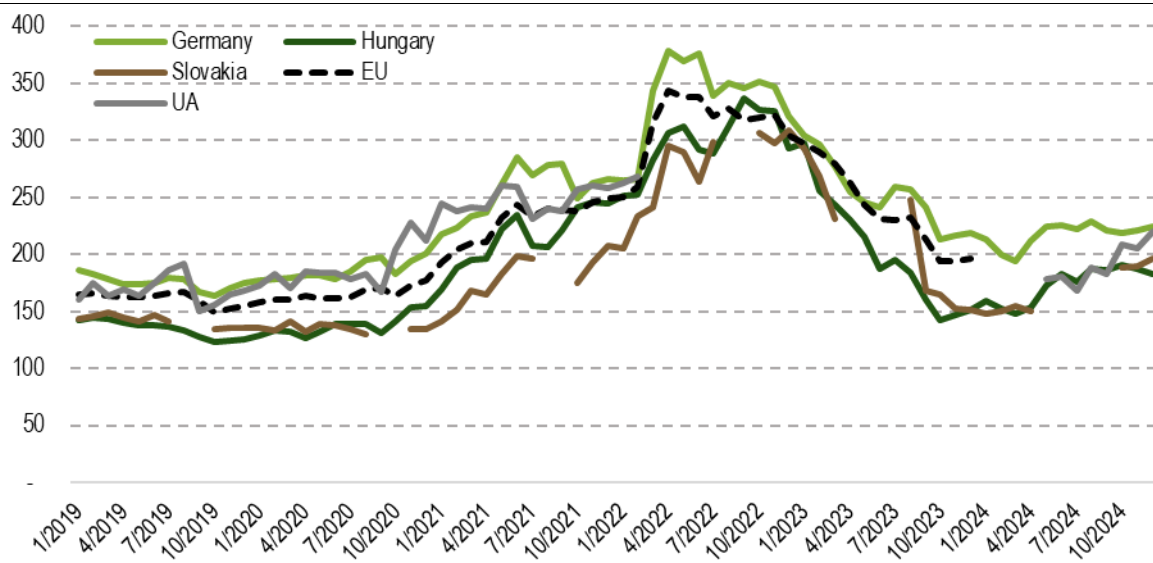
Zníženie cien ukrajinských komodít v roku 2022 bolo ovplyvnené vojnou a je možné očakávať ich postupné zvýšenie na predvojnové hodnoty. Ukrajinská pšenica, kukurica, repka aj slnečnicové semená sa pred vojnou v rokoch 2019-2021 predávali za ceny obdobné cenám na európskych burzách. Predaj týchto komodít sa však zároveň pred rokom 2022 realizoval v zmysle platného článku čl. 29 dohody DCFTA. Po vypuknutí vojenského konfliktu na Ukrajine v dôsledku dohody o liberalizácii obchodu s Ukrajinou nastalo zaplavenie domáceho trhu objemom tovaru mimo kvótného a colného systému. Výsledné ceny ovplyvní najmä úprava čl. 29 DCFTA, ktorá určí za akých podmienok a aký objem tovaru vytvorí tlak na ceny komodít a vstupné náklady a to najmä ceny energií v jednotlivých štátoch.

Graf 3: Vývoj cien potravinárskej pšenice z EÚ a Ukrajiny v EUR/t

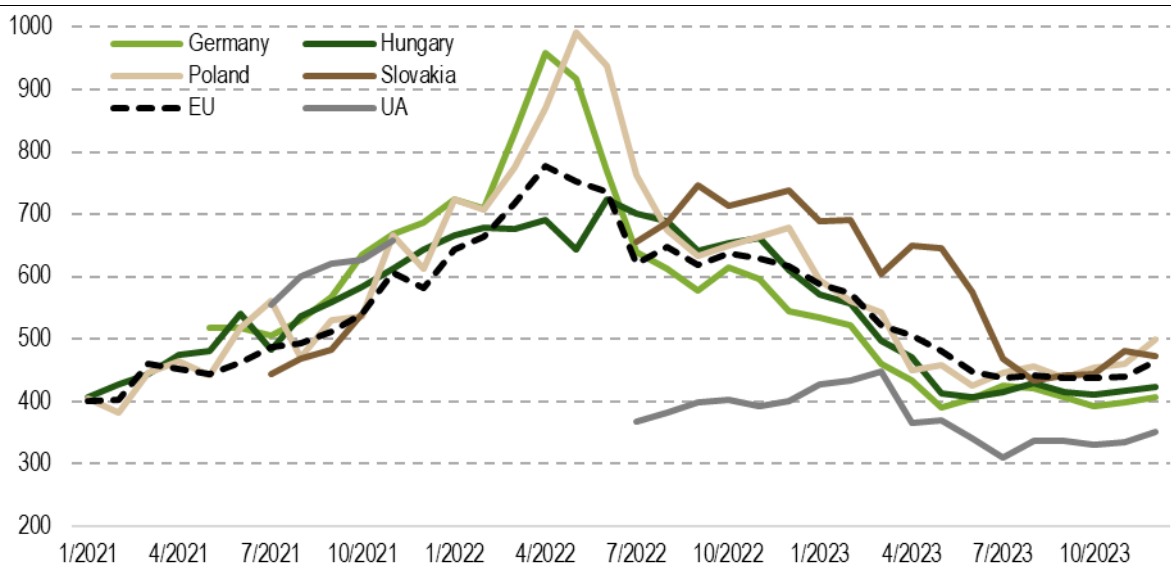
Zdroj: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardCereals/ExtCerealsPrice.html>, <https://www.apk-inform.com/en/prices>

Graf 4: Vývoj cien kukurice z EÚ a Ukrajiny v EUR/t

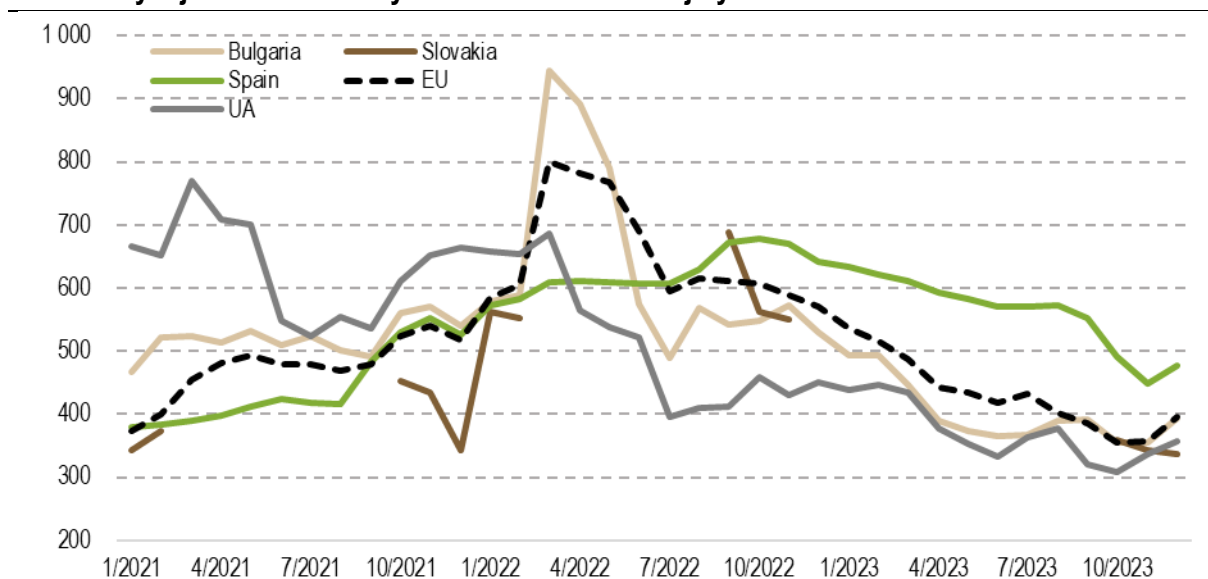
Zdroj: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardCereals/ExtCerealsPrice.html>, <https://www.apk-inform.com/en/prices>

Graf 5: Vývoj cien repky z EÚ a Ukrajiny v EUR/t

Zdroj: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardCereals/OilseedPrices.html#>, <https://www.apk-inform.com/en/prices>

Graf 6: Vývoj cien slnečnicových semien z EÚ a Ukrajiny v EUR/t

Zdroj: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardCereals/OilseedPrices.html#>, <https://www.apk-inform.com/en/prices>

Vzhľadom na nízku sebestačnosť Slovenska v sektore ovocia, zeleniny a zemiakov (OZZ) a lacnejšiu ponuku týchto komodít je možné predpokladať negatívny vplyv. V prípade zvýšeného dovozu a v prípade rozšírenia EÚ o ďalšie krajiny, by slovenskí pestovatelia nemuseli obstať v konkurenčnom boji. Sektor OZZ má veľký potenciál rastu, no vyžaduje investície do moderných sadov, zavlažovania, ochrany proti mrazom, skladovacích a baliacich kapacít a zabezpečenie dostatočného počtu sezónnych pracovníkov. Bude potrebné poskytnúť domácim výrobcam finančnú podporu na pokrytie nákladov na výrobu a zlepšenie konkurencieschopnosti. Nutné je aj informovanosť spotrebiteľov o dôležitosti podpory lokálnych poľnohospodárov a ich výrobkov, vytváranie kampane, ktorá zdôrazňuje výhody konzumácie lokálnych potravín ako prínos pre miestnu ekonomiku a životné prostredie.

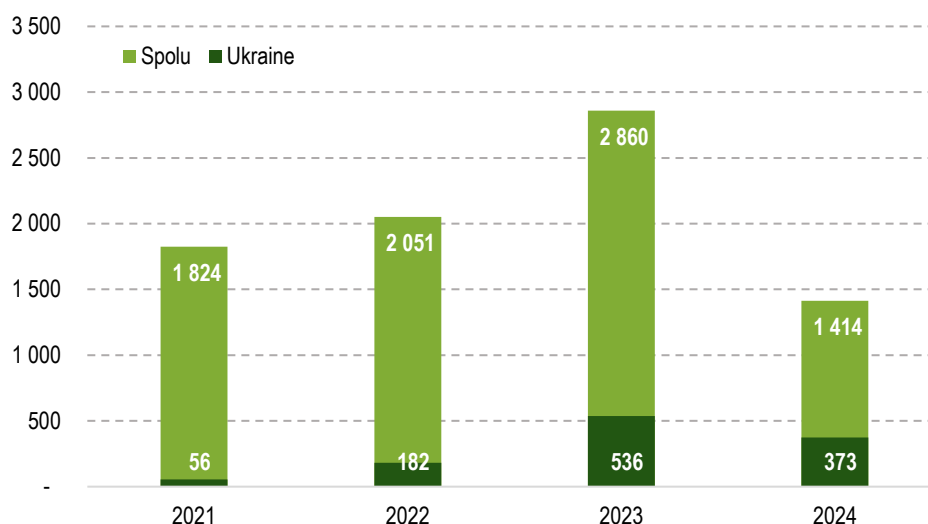
V sektore cukru je Ukrajina veľmi silný obchodný partner pre EÚ, značne sa však líšia environmentálne a ekonomické podmienky, za ktorých sa vyrába cukor na Ukrajine a v Európskej únii. V prechádzajúcom hospodárskom roku 2023/24 dosiahla produkcia cukru v EÚ takmer 15,6 milióna ton. Odhad produkcie cukru EÚ v hospodárskom roku 2024/25 je 16,6 milióna ton. Veľkosť pestovateľskej plochy cukrovej repy v hospodárskom roku 2023/24 na Ukrajine bola 250 tis. hektárov. Úroda cukrovej repy bola 13,1 mil. ton a produkcia cukru sa odhaduje na 1,6 – 1,7 mil. ton. Plochy cukrovej repy a produkcia cukru by mali zostať v hospodárskom roku 2024/2025 na podobnej úrovni ako v minulom roku. Produkčný potenciál Ukrajiny je mnohonásobne vyšší a môže dosiahnuť takmer 2 mil. ton cukru. Slovenská produkcia bieleho cukru sa v dlhodobejšom rozsahu pohybuje okolo 171 tis. ton, čo je neporovnateľné množstvo oproti kapacite Ukrajiny. Prístupnosť svetových trhov pre ukrajinský cukor sa začala obnovovať, avšak svetový trh je stále pre Ukrajinu limitovaný. Pre rok 2024 stanovila ukrajinská vláda kvótu vývozu cukru do Európskej únie vo výške 650 tis. ton. Ukrajinské cukrovary majú vysokú spracovateľskú kapacitu, a moderné fabriky technológie. Je dôležité, aby sa dokázala zabezpečiť udržateľná budúcnosť pre európskych výrobcov cukru a pestovateľov cukrovej repy a tiež primerane podporil ukrajinský sektor v jeho výzvach. V tomto smere treba zabezpečiť sledovanie produkčného potenciálu cukru Ukrajiny. Nastavenie podmienok pri rozširovaní EÚ je pre slovenské cukrovarníctvo kľúčové.

Tabuľka 12: Zberové plochy a produkcia cukrovej repy

	Ukrajina			Slovensko		
	Zberová plocha (ha)	Úroda (t)	t/ha	Zberová plocha (ha)	Úroda (t)	t/ha
2019	221 300	10 204 530	46,11	21 720	1 251 665	57,63
2020	220 000	9 150 180	41,62	21 078	1 272 969	60,39
2021	226 600	10 853 880	47,91	21 804	1 364 382	62,57
2022	183 800	9 941 460	54,12	19 484	1 096 749	56,29
2023	250 100	13 129 710	52,53	22 127	1 407 728	63,62

Zdroj: Štatistický úrad SR, Štátna štatistická služba UA

Graf 7: Dovoz cukru do EÚ (tis. t)

Zdroj: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardSugar/SugarTrade.html#>

Ukrajina má potenciál viac rozvinúť svoj vinohradnícky sektor, ktorý by mohol konkurovať slovenským vínam na trhu EÚ. Zlepšenie kvality ukrajinských vín a ich schopnosť preniknúť na európsky trh môžu mať vplyv na predaj slovenských vín. Ak Ukrajina začne úspešne exportovať svoje vína do EÚ, môže to znížiť podiel slovenských vín na zahraničných trhoch, čím sa obmedzí rastový potenciál slovenského vinárskeho sektora. **Zväz vinohradníkov a vinárov Slovenska** (ďalej len „ZVVS“) **v tejto fáze nevníma vstup Ukrajiny do EÚ ako bezprostredné riziko** pre slovenský sektor výroby vína, avšak upozorňuje na potrebu monitorovania a regulácie prípadného dovozu stolového hrozna a ekologických vín.

Klimatické podmienky a nižšie náklady na pestovanie viniča môžu Ukrajine umožniť rýchle zvýšenie produkcie vína, stolového hrozna a ďalších produktov z hrozna. To môže predstavovať konkurenčný tlak na slovenských výrobcov, najmä v oblasti ekologicky pestovaného hrozna. Aktuálne obavy vyplývajú z možného nesúladu medzi kontrolnými mechanizmami na Ukrajine a pravidlami EÚ a zo vstupu produktov označených ako „ekologické vína“, ktoré však nemusia spĺňať rovnaké kvalitatívne štandardy. Legislatíva EÚ v oblasti zdravia rastlín je však priamo uplatniteľná, a preto rastliny, rastlinné produkty a iné predmety z Ukrajiny budú musieť spĺňať rovnaké požiadavky ako z iných ČŠ EÚ. Vzhľadom na prispôbenie sa štandardom EÚ je predpoklad dorovnania finančnej výšky vstupov na Ukrajinu.

Hrozno na produkciu vína sa na Ukrajine v roku 2021 pestovalo na 20 000 ha vinohradnícky obhospodarovateľných plochách, ktoré sa vplyvom vojny znížili na 12 100 ha v roku 2023 (Štatistická služba Ukrajiny). Výnosy z hektára v roku 2023 dosahovali na Ukrajine 4,5 t/ha. Slovensko má v súčasnosti registrovanú plochu vinohradov na úrovni 13 199 ha, z ktorých približne 10 tisíc hektárov je v rodiacom stave. Výnosy z hektára v roku 2023 dosahovali 4,51 t/ha (ŠÚ SR).

Tabuľka 13: Produkcia viniča na Ukrajine

		2020	2021	2022	2023
Výmera (tis. ha)	všetky	22,1	20,0	15,9	12,1
	v rodiacom stave	20,7	18,8	15,1	11,8
Objem produkcie (tis. t)		86,2	91,2	67,1	52,6
t/ha		4,2	4,9	4,4	4,5

Zdroj: Štátna štatistická služba UA

Živočišna výroba

Zvýšené objemy dovozov z Ukrajiny pozorujeme aj v rámci sektora hydiny, hydinového mäsa a konzumných vajec. Slovensko pred vojnou dovážalo z UA vajcia len občasne, nárast v tejto kategórii bol aj v roku 2023 minimálny. Dôležitejšou importnou komoditou je hydinové mäso, ktorého dovoz sa v roku 2023 oproti roku 2021 zvýšil 15-násobne. Vstup UA do štruktúr EÚ môže ovplyvniť slovenskú produkciu hydiny, hydinového mäsa a konzumných vajec a ich umiestnenie na trh negatívnym spôsobom.

Tabuľka 14: Dovozy hydinového mäsa a konzumných vajec z Ukrajiny

		2020	2021	2022	2023	2024
SK	Hydinové mäso (v t)	1 039	1 187	131	17 711	22 878
	Hydinové mäso (v tis. EUR)	1 002	1 645	147	35 160	50 822
	Vajcia v škrupinách* (v t)	-	-	-	-	-
	Vajcia bez škrupín** (v t)	-	-	-	1	-
EÚ	Hydinové mäso (v t)	91 832	86 193	138 880	198 223	153 583
	Hydinové mäso (v tis. EUR)	132 740	166 208	324 836	417 899	375 617
	Vajcia v škrupinách* (v t)	3 272	2 292	12 550	31 836	47 772
	Vajcia bez škrupín** (v t)	3 420	2 183	4 339	8 007	6 318

Zdroj: EK

*0407 Vtáčie vajcia, v škrupinách, čerstvé, konzervované alebo varené,

**0408 Vtáčie vajcia, bez škrupín, a vaječné žĺtky, čerstvé, sušené, varené a iné

Sektor hydiny považujeme za jeden z kľúčových sektorov v živočišnej výrobe vzhľadom na to, že hydinové mäso je druhé najkonzumovanejšie mäso a jeho spotreba bola v roku 2023 na úrovni 30,1 kg na jedného obyvateľa a produkcia sa pohybuje na úrovni 14,2 kg na obyvateľa. Od roku 2017 z dôvodu výrazného nárastu spotreby hydinového mäsa, ako aj postupného poklesu produkcie živej jatočnej hydiny sebestačnosť SR neustále klesá. Produkcia vajec na obyvateľa bola v roku 2023 na úrovni 170,5 ks. Spotreba vajec bola v rokoch 2017–2021 takmer nemenná, priemerne na úrovni 225 ks na obyvateľa, v ďalších dvoch rokoch došlo k výraznému poklesu spotreby vajec až na 205,4 ks za rok 2023.

Negatívom sú klesajúce stavy zvierat v produkčných chovoch, ktoré sú zapríčinené aj chorobami zvierat, napríklad neukončený proces ozdravovania HD od infekčnej bovinnej rinotracheitidy (IBR)⁶, nezačatý proces ozdravovania od BVD, hrozba aktuálnych nákaz bluetongue a SLAK. Problémom je nedostatočná finančná pomoc pre chovateľov na vakcináciu a na preventívne opatrenia. Na konci roka 2023 došlo na Slovensku k potvrdeným výskytom nákazy vtáčej chrípky a v roku 2024 boli nariadené veterinárne opatrenia na likvidáciu celých reprodukčných a produkčných hydinových chovov. V prípade vstupu UA do EÚ, aj keď v horizonte niekoľkých rokov, je vysoká pravdepodobnosť, že sektor hydiny na Slovensku bude ohrozený.

Bezpečnosť dovážaných živých zvierat a výrobkov živočišného pôvodu z krajín mimo EÚ (vrátane Ukrajiny) zabezpečujú kontroly kvality pri vstupe (Border Control Posts), pričom musia spĺňať podmienky vstupu⁷. Tieto faktory zásadným spôsobom ovplyvňujú ekonomiku chovu a produkciu hydinového mäsa a konzumných

⁶ Prognóza ukončenia ozdravovania do 5 rokov (cieľ dosiahnuť pre 5 krajov v SR štatút chovu bez IBR)

⁷ https://food.ec.europa.eu/document/download/3588c724-4aca-4f58-b5c7-e8dfb2b6b6b3_en?filename=vet_border_entry_conditions.pdf

vajec, taktiež zdravotnú bezpečnosť pre spotrebiteľa. Podľa opatrenia na zamedzenie šírenia AMR musia prevádzkovatelia v tretích krajinách, ktorí dovážajú živé zvieratá a produkty živočíšneho pôvodu do EÚ dodržiavať stanovené pravidlá používania antimikrobík⁸ u zvierat, tak ako prevádzkovatelia v ČŠ.

Potenciál vidíme v uplatnení slovenských chovateľov hovädzieho dobytku, pokiaľ ide o obchodovanie s plemennými zvieratami a zárodočným materiálom. V súčasnosti sa pripravuje legislatíva EÚ, ktorá obmedzí transport živých hospodárskych zvierat na veľké vzdialenosti⁹, preto by mohlo mať Slovensko a ostatné krajiny susediace s UA konkurenčnú výhodu oproti krajinám EÚ s geografickou polohou viac na západ. Počas rokovaní si však členské štáty postupne vynucujú zmiernenie pravidiel. Pôvodný návrh predpokladal maximálnu dĺžku prepravy HD, oviec, kôz, koní a pod. 2 x 24 hodín (s priebežnými kontrolami stavu zvierat) s minimálne 24 hodinovým vyložením a odpočinkom zvierat medzi uvedenými dvomi 24-hodinovými cyklami prepravy. V aktuálnom návrhu je to už 3 x 21 hodín s dvomi 24 hodinovými prestávkami na nakŕmenie, napojenie a odpočinok po 1. a 2. cykle. Priebežné kontroly počas 21-hodinových cyklov prepravy sú tiež miernejšie nastavené, než boli v pôvodnom návrhu.

Slovensko vie poskytnúť zvieratá rovnakých plemien ako Holandsko, Nemecko či Francúzsko, vďaka prevahe „kozmpolitičných“ plemien HD (holstein, simental, charolais, limousin) v slovenských chovoch. Výhodou sú aj skúsenosti slovenských chovateľov s exportom plemenných zvierat na Ukrajinu¹⁰. Záujem odberateľov z Ukrajiny môžu vyvolať aj kvalitné služby v plemenitbe, genomike a zvyšovaní úžitkovosti¹¹. Štátna veterinárna a potravinová správa SR vedie a aktualizuje zoznam schválených prevádzkarní na odber a skladovanie spermy v SR.¹² Tieto podniky v prípade záujmu sprostredkujú aj predaj inseminačných dávok alebo embryí plemenných zvierat zo zahraničia. Nevýhodou je veľká konkurencia schválených prevádzkarní v ďalších štátoch EÚ.

Lesníctvo

Vstup UA do EÚ môže mať vplyv na rozhodovanie Slovenska o výške verejných zdrojov vrátane zdrojov EÚ na podporu lesníctva v SR. V rámci SPP pôjde o podporu lesníctva spolufinancovaného z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka, v rámci iných zdrojov EÚ napríklad o finančnú podporu z Kohézneho fondu a finančného nástroja Life+ pre životné prostredie.

Pravdepodobné je zvýšenie dovozu surového dreva do SR, najmä listnatých vláknovinových sortimentov, čo by mohlo pôsobiť na znižovanie cien na trhu. Vzájomný obchod v rámci surového dreva a výrobkov z dreva vykazuje nízke hodnoty. Z Ukrajiny dovážame najmä sortimenty surového dreva nižšej kvality, drevené uhlie a pelety, taktiež rezivo a dyhy. Na Ukrajinu vyvážame hlavne grafický papier a sanitárne papiere, zo surového dreva to boli listnaté piliarske sortimenty (dub).

⁸ SR plne podporila prijatie delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2023/183, ktorým sa dopĺňa nariadenie EP a Rady (EÚ) 2019/6 o veterinárnych liekoch a o zrušení smernice 2001/82/ES stanovením kritérií na určovanie antimikrobík, ktoré majú byť vyhradené na liečbu infekcií u ľudí, a ktoré sa začalo uplatňovať 28. januára 2022.

⁹ https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eu-animal-welfare-legislation/animal-welfare-during-transport_en

¹⁰ V roku 2024 to bolo síce len 56 zvierat HD, avšak v roku 2023 sa vyviezlo 419 zvierat a v roku 2021 to bolo 768 zvierat. V rokoch pred vojnou na Ukrajine (napr. 2018, 2019) nemáme v centrálnom registri hospodárskych zvierat zaznamenané žiadne vývozy HD na Ukrajinu.

¹¹ Využívanie genetického materiálu zo zahraničia pri plemenitbe, zvyšovanie mliekovej úžitkovosti v SR, zaznamenávanie výsledkov kontroly úžitkovosti metódikou stanovenou medzinárodnou autoritou ICAR, možnosť využitia sexovanej spermy v chovoch, metódy na overovanie pôvodu a i.

¹² [Schválené/registrované prevádzkarne | Lists of approved establishments](#)

Tabuľka 15: Obchodná bilancia Slovensko - Ukrajina

Produkt	Import			Export		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Surové drevo (m ³ ub)	6 844	6 461	6 119	13 165	18 414	2 611
Drevené pelety, uhlie (t)	69 761	41 352	38 289	-	-	-
Rezivo (m ³)	14 285	14 519	18 134	855	989	516
Dyhy (m ³)	7 457	7 310	4 949	-	-	166
Drevené panely - (PDJ) (m ³)	32 028	9 389	5 817	1 885	36	1 005
Drevotrieskové dosky a OSB dosky (m ³)	11 233	8 799	5 420	-	34	1 004
Drevovláknité dosky (m ³)	14 349	590	397	1 578	-	-
Papier a lepenka (t)	1 050	1 317	1 272	32 591	25 640	32 699
Vláknina (t)	-	-	-	888	1 307	2 114
Lepené drevo (m ³)	1 161	718	387	847	-	-

Zdroj: ŠÚ SR

V budúcnosti bude potrebná rozsiahla obnova lesov a lesníckeho sektora na Ukrajine, čo môže predstavovať nové príležitosti pre slovenské subjekty, ktoré by mohli byť zvýhodnené svojim postavením v rámci spoločného trhu EÚ. Podľa informácií z hodnotenia RDNA3 (Ukraine-Third Rapid Disaster Needs Assessment), ktoré spoločne pripravili Organizácia Spojených národov, EÚ a Svetová banka, dosiahli celkové škody, ktoré do konca roka 2023 spôsobila vojenská agresia na lesoch a lesníctve Ukrajiny, hodnotu 3,3 miliardy USD (3 miliardy EUR). Tento odhad zahŕňa aj negatívne dopady spôsobené emisiami skleníkových plynov pochádzajúcimi najmä z lesných požiarov. Zásadné sú aj dopady na biodiverzitu a iné ekosystémové služby lesov, tieto sú však stále predmetom ďalších rozsiahlejších hodnotení. Ničivé dôsledky vojenskej agresie na ukrajinské lesy pritom neustále narastajú. Výmera lesov, ktoré boli buď úplne alebo čiastočne zničené, prípadne poškodené vojnovým konfliktom dosiahla koncom roka 2023 podľa predbežných odhadov Štátnej agentúry pre lesné zdroje Ukrajiny 2,5 milióna ha. To je asi štvrtina všetkých ukrajinských lesov (výmera lesov na Ukrajine je 9,7 milióna ha). Z toho je stále 0,9 mil. ha okupovaných agresorom.

Aktívna angažovanosť Slovenska pri podpore Ukrajiny v prístupovom procese do EÚ a pri obnove jej lesníckeho sektora by mohla slovenským spoločnostiam zabezpečiť lepšie východiskové podmienky na ukrajinskom trhu v budúcnosti. Ukrajina plánuje obnovu podľa princípu "building back better" v súlade s Európskou zelenou dohodou, čo otvára priestor na rozvoj „zelenej“ štruktúry, vrátane využitia dreva a drevených výrobkov, napr. drevostavby. Tento prístup môže vytvoriť nové trhy pre slovenské drevospracujúce spoločnosti, ktoré by mohli využiť svoje postavenie na spoločnom trhu EÚ. Navyše, odchod mnohých pracovníkov z ukrajinského drevárskeho priemyslu v dôsledku vojny vedie k nedostatku personálu, čo poskytuje slovenským firmám nové príležitosti.

Pre slovenské firmy prináša geografická blízkosť k Ukrajine strategickú výhodu pri jej obnove, pričom sa otvára možnosť špeciálneho využívania lesov a lesného majetku na Ukrajine. Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskij predstavil päťbodový plán na dosiahnutie víťazstva nad ruskými inváznymi silami¹³, ktorý zahŕňa aj strategické hospodárske partnerstvá s EÚ a ďalšími spojencami. Ukrajina avizovala záujem ponúknuť svoje prírodné zdroje partnerským krajinám formou špeciálneho využívania a strategického partnerstva pre investície do týchto prírodných zdrojov; subjekty z EÚ vrátane Slovenska by mohli mať zvýhodnené postavenie v tomto zmysle.

¹³ <https://www.president.gov.ua/en/news/plan-peremogi-skladayetsya-z-pyati-punktiv-i-troh-tayemnih-d-93857>

Potenciál potravinárskeho spracovateľského priemyslu

Pre v súčasnosti nevyužitý spracovateľský potenciál potravinárskeho priemyslu môžu ukrajinské produkty prvovýroby predstavovať príležitosť pre expanziu. V 64 zo 168 odvetviach potravinárskeho priemyslu sú kapacity využívané na menej než 75 %. Z toho v 30 odvetviach sú kapacity využívané na menej než 50 %. Dôležité bude identifikovať dôvody nevyužívania kapacít. Môže ísť o zastarané technológie, nedostatočné odbytové trhy alebo prekážky podnikateľského prostredia v SR. Potravinári často volajú po lepšej verejnej podpore investícií. Podporu by mali získať len životaschopné podniky s potenciálom posilniť domácu ekonomiku. Samotná identifikácia nadmerných kapacít by nemala byť hlavným faktorom záujmu štátu o podporu.

Potenciál pracovnej sily

Sektor poľnohospodárstva zamestnáva približne 2 % všetkých pracujúcich na Slovensku, zamestnanosť však klesá. Od roku 2015 poklesla zamestnanosť o 1 p. b. (18,5 tis. pracujúcich). Podľa údajov Štatistického Úradu pracovalo v roku 2024 v sektore 58,6 tis. osôb, čo je oproti roku 2023 pokles o 3,3 tis. pracujúcich (5,3 %). Celkový podiel pracujúcich v poľnohospodárstve na počte pracujúcich osôb v SR medziročne klesol o 0,2 p. b. na 2,2 %. Približne 20 000 pracujúcich pracuje na skrátenej úväzok, najmä sezónne.

Za posledných 10 rokov poklesol počet kvalifikovaných zamestnancov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve o 37 %. Z celkového počtu pracovných miest v sektore tvoria 13 % manažérske pozície a pozície pre špecialistov. Približne 12 % zamestnancov pracuje na pozícii, na ktorú je postačujúce nižšie vzdelanie. Najviac zamestnancov pracuje v hlavných triedach zamestnaní *8 Operátori a montéri strojov a zariadení* a *6 Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve*, ktoré spolu majú 45 %-ný podiel na celkovej zamestnanosti sektora. Najvýraznejšie sa zvýšil počet nízko kvalifikovaných zamestnancov, najmä v hlavnej triede zamestnaní *9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci*. Podľa analýzy personálnej agentúry TREXIMA bude v rezorte pôdohospodárstva v roku 2025 chýbať cca 10 tis. zamestnancov, najviac v zamestnaní traktorista (približne 2 tis. zamestnancov) a chovateľ hovädzieho dobytku, oviec a kôz (približne 900 zamestnancov) (TREXIMA, 2022).

Potenciál využitia pracovnej sily z Ukrajiny vidí MPRV SR najmä v skupine kvalifikovaných pracovníkov. Podiel pracovných miest s potrebou vysokoškolského vzdelania je v sektore podpriemerný, očakáva sa však, že v dôsledku automatizácie a digitalizácie sektora vzniknú nové pozície s vyššími nárokmi na kvalifikáciu pracovnej sily (TREXIMA, 2022).

Atraktivita práce v sektore pre cudzincov je nízka. Hlavnými problémami sú ťažké pracovné podmienky, vysoké pracovné nasadenie, sezónnosť práce, mzda pod úrovňou SR a vysoká odvodová zaťaženosť, jedna z najvyšších v EÚ. Problémy pre zamestnávateľov vznikajú aj pri nahlasovaní dohodárov na sezónne práce v Sociálnej poisťovni.

Proces prijímania pracovníkov z tretích krajín komplikujú vysoké náklady a zdĺhavosť procesu. Nábor cudzinca z tretích krajín musí zamestnávateľ začať najneskôr 6 mesiacov pred jeho nástupom do práce. Lepšie sa javí nábor pracovníkov z Ukrajiny cez agentúry zamestnávania, stále je to však spojené s vysokou províziou pre zamestnávateľa. MPRV SR dlhodobo evidovalo zdĺhavé vybavovanie prechodného pobytu pre účel zamestnania štátnych príslušníkov tretích krajín (najmä termíny na zastupiteľských úradoch, resp. na cudzineckej polícii) a potrebu úpravy definície sezónneho zamestnania v zákone o službách zamestnanosti (štátni zamestnanci tretích krajín) na 8 mesiacov. Potenciál vidí v možnosti uzatvorenia bilaterálnych dohôd s tretími krajinami v rámci tzv. sezónnej migrácie a možnosti vybudovania centrálného systému, ktorý by sa zaoberal aj špecifickými výzvami týkajúcimi sa sezónnych pracovníkov a ich zamestnávateľov v poľnohospodárstve, resp. odstrániť prekážky, ktoré tento proces spomaľujú, aby nemuseli cestovať na zastupiteľský úrad do inej krajiny a pod. Zo zasadnutí Komoditnej rady MPRV SR pre hovädzí dobytok, hovädzie mäso a koreniny vyplynula požiadavka uľahčiť proces získania víz pre občanov tretích krajín, ktorí majú záujem o vykonávanie sezónnych prác na Slovensku.

Po intervencii MPRV SR v rámci pracovnej skupiny pre sezónne zamestnávanie boli zakomponované zmeny a doplnený zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov - napr. predĺženie doby zamestnanca tretej krajiny zo 180 dní na 240, možnosť obnovenia „modrej karty“ už počas pobytu takéhoto zamestnanca na území SR, limit na cenu za ubytovanie pre príslušníka tretej krajiny, možnosť vyžiadania potrebných dokladov príslušníka tretej krajiny ešte pred jeho príchodom na územie SR a elektronické zasielanie a podpisovanie údajov – skrátenie procesu povoľovania a pod.

Identifikované ohrozenia a odporúčania

Chov HD

Ohrozenie: Takmer 60 % hrubej produkcie je vyvážané v živom do zahraničia a nahrádzané dovozom hovädzieho mäsa nielen do maloobchodnej siete, ale aj do spracovateľského priemyslu. Vertikála je atomizovaná a absentuje akákoľvek horizontálna a vertikálna kooperácia v rámci vertikály.

Odporúčania:

Chov ošípaných: Zvýšenie domácej produkcie vyžaduje vyšší stupeň spolupráce medzi farmármi a spracovateľským priemyslom. Je nutné investovať do modernizácie a rozšírenia chovu ošípaných a efektívne využitie existujúcich kapacitných možností spracovateľského priemyslu, vrátane porážkových a rozrábkových kapacít. Slovenské bitúňky zatiaľ preferujú dovoz, ktorý je pre nich ekonomicky výhodnejší.

Chov hydiny: Rast sektora obmedzujú chýbajúce kapacity na liahnutie, slabá finančná podpora sektora v porovnaní s okolitými štátmi a nižší záujem domácich spotrebiteľov o lokálnu produkciu. Investície by mali smerovať na rekonštrukciu, automatizáciu, modernizáciu chovov a bitúnkov a na prechod z klieťového chovu nosníc na podstielkový chov vo voliérach.

Pestovanie obilnín a olejnín: Chýba spolupráca medzi farmármi a spracovateľským priemyslom. Problémom je tiež nízka miera spracovania obilnín do finálnych výrobkov. Spracovateľské kapacity fungujú len na 50-60% svojej kapacity. Investície by mali smerovať do spracovateľského priemyslu, najmä odborov (mlynský, pekársko-cukrárenský, liehovarnícky, atď.). Je nevyhnutné finančne podporiť modernizáciu, automatizáciu výroby, zefektívnenia spotreby energií a znižovania emisií. Zvýšiť export a využiť možnosti nových trhov na východe.

Domáca výroba jedlých rastlinných olejov prakticky neexistuje. Výrobná vertikála jedlých rastlinných olejov potrebuje projektové riešenie na základe hĺbkovej analýzy.

Cukrová repa a cukor: Napriek zníženiu počtu cukrovarov na Slovensku sa vertikála cukru stabilizovala a rozmer pestovania a produkcie sa ustálil. Vzhľadom na vysokú sebestačnosť (93,5 %) môže zvýšenie pestovateľských plôch a využitie existujúcich spracovateľských kapacít vytvárať exportný potenciál.

Ovocie: Potenciál rastu v sektore ovocia je výrazný, ale vyžaduje rozvoj vysokoprodukčných sádov, investície do zavlažovania, ochrany proti mrazom, skladovacích kapacít s riadenou atmosférou, triediacich a baliacich technológií. Napriek záujmu spracovateľov a maloobchodu o slovenské ovocie sú spracovateľské vzťahy s týmito sektormi slabé. Potrebná je dlhodobá spolupráca a investície do konzervárenského priemyslu na nákup inovatívnych technológií šetrných k životnému prostrediu.

Zelenina: Cieľom je využiť záujem prvovýrobcov o navýšenie plochy pre pestovanie zeleniny a zvýšiť tak produkciu minimálne o polovicu. Pre naplnenie tohto cieľa sú potrebné investície do skladov, balenia a vyriešenie sezónneho zamestnávania. Podobne ako v sektore ovocia musí byť viac zapojený konzervárenský a mraziarsky priemysel, čo predíde predraženiu produkcie v dôsledku realizácie pozberovej úpravy, triedenia a balenia v zahraničí.

Hrozno a víno: Z hľadiska produkcie a pridanej hodnoty zastáva vinohradníctvo dôležitú rolu v slovenskej produkcii. Aktuálna nízka konkurencieschopnosť sektora je spôsobená znižovaním výmery vinohradov, nízkymi hektárovými

výnosmi, vysokými nákladmi na obhospodarovanie vinogradov a chýbajúcim poradenstvom pre zabezpečenie intenzifikácie pestovania a produkcie. Spotreba vína v EÚ klesá, čo vyvíja tlak na ceny hrozna a vína. Na Slovensku dominuje výroba vín s chráneným označením pôvodu (až 80 % celkovej produkcie) a vyššou cenou. V ponuke chýbajú vína bez zemepisného označenia za nižšie ceny.

Bibliografia

- Darvas, Z., Dabrowski, M., Grabbe, H., Moffat, L. L., Sapir, A., & Zachmann, G. (11. April 2024). *The impact on the European Union of Ukraine's potential future accession*. Dostupné na Internet: Bruegel: <https://www.bruegel.org/system/files/2024-04/Report%2002.pdf>
- Demine Ukraine. (júl 2024). *Farmers - Support Programme*. Dostupné na Internet: <https://demine.gov.ua/en/farmers/support-programme>
- Dodd, E., & Welsh, C. (5. december 2024). *Demining Ukraine's Farmland: Progress, Adaptation, and Needs*. Dostupné na Internet: Center for strategic and international Studies: <https://www.csis.org/analysis/demining-ukraines-farmland-progress-adaptation-and-needs>
- Emerson, M. (September 2023). *The Potential Impact of Ukrainian Accession on the EU's Budget – and the Importance of Control Valves*. Dostupné na Internet: International Centre for Defence and Security Estonia: https://icds.ee/wp-content/uploads/dlm_uploads/2023/11/2023_17_PolicyPaper_web-1.pdf
- FAO. FAOSTAT. Dostupné na Internet: <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
- Financial Times. (2023). *Ukraine's accession would cost €186B, EU estimates*. Dostupné na Internet: Financial Times: <https://www.ft.com/content/a8834254-b8f9-4385-b043-04c2a7cd54c8>
- Grabbe, H. (2001). *Profiting from EU enlargement*. Dostupné na Internet: Centre for European Reform: https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p254_enlargement-1945.pdf
- Lindner, J., Nguyen, T., & Hansum, R. (13. December 2023). *What does it cost? Financial implications of the next enlargement*. Dostupné na Internet: Hertie School Jacques Delors Centre: https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20231213_LindnerNguyenHansum_Enlargement.pdf
- Ministerstvo obrany UA. (február 2025). *Implementation of humanitarian demining activities*. Dostupné na Internet: <https://ua.imsma.org/portal/apps/webappviewer/index.html?id=1260fdb6ad224627b3f67c394ee94437>
- Nivievskyi, O. (24. apríl 2024). *EU-Ukraine Agricultural Trade Tensions: Political Focus versus Economic Relevance*. Dostupné na Internet: SSRN: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4837865
- Poliakova, L., & Abruscato, S. (2023). *Supporting the recovery and sustainable management of Ukrainian forests and Ukraine's forest sector*. Dostupné na Internet: FOREST EUROPE: <https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2023/08/Supporting-the-recovery-and-sustainable-management-of-Ukrainian-forests-and-Ukraines-forest-sector-Final-report.pdf>
- Reuters. (16. October 2024). *What is in Zelenskiy's Ukraine victory plan?* Dostupné na Internet: <https://www.reuters.com/world/europe/key-points-zelenskiys-ukraine-victory-plan-2024-10-16/>
- Rollo, J. (2004). Agriculture, the Structural Funds and the Budget after Enlargement. *Romanian Journal of European Affairs*, s. 18-28.
- Román, A. A. (Apríl 2024). *Ukrainian agriculture - From Russian invasion to EU integration*. Dostupné na Internet: European Parliamentary Research Service: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)760432](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)760432)
- Štatistický úrad Slovenskej republiky. Dostupné na Internet: <https://slovak.statistics.sk/>

Štátna agentúra pre lesné zdroje Ukrajiny. (2024). Informácie prezentované v rámci konferencie "Support for Recovery of Forestry Sector in Ukraine. International Donor and Stakeholder Conference. Czech Republic, Prague, 26-27 March 2024".

Štátna štatistická služba Ukrajiny. Dostupné na Internet: <https://stat.gov.ua/en>

Štátna štatistická služba Ukrajiny. (2022). *Agriculture of Ukraine*. Dostupné na Internet: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf

TREXIMA. (2022). *Stratégia rozvoja ľudských zdrojov v sektore poľnohospodárstvo, veterinárstvo a rybolov do roku 2030*.

World Bank Group. (február 2024). *Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3)*. Dostupné na Internet: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>